

O dobrom skutku

Jozafát V. Timkovič, OSBM

My, kresťania, máme povinnosť konať dobré skutky, ináč nie sme kresťanmi

Sv. Pavol hovorí: «Nedaj sa premôcť zlu, ale dobrom premáhaj zlo» (Rim 12,21). Čo je to zlo? «Zlo - je iba nedostatkom dobra» - takto ho definoval sv. Bazil Veľký (*Boh nie je pôvodcom zla*, 5). O pár storočí neskoršie zlo ešte jasnejšie opisuje sv. Ján Damascénsky (+749), hovorí: «Zlo v skutočnosti, nie je ničím iným ako nedostatkom dobra, ako temnoty sú nedostatkom svetla» (*O pravovernej viere*, 2, 4).¹ To znamená, že ak chceme premôcť zlo "existujúce" naokolo nás (tj. nedostatok dobra naokolo nás), konajme dobro - konajme čo najviac dobrých skutkov.

My - kresťania, sme soľou zeme — «Ak soľ stratí chuť, čím ju osolia?» (Mt 5,13); sme «svetlom sveta» — Isus Christos nám hovorí: «Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach» (Mt 5,14-16). My, kresťania, sme pre ostatných živým svedectvom, že Boh skutočne existuje. O Bohu svedčíme nielen slovami, ale hlavne konaním dobrých skutkov. Sme soľou sveta. A soľ je preto soľou, lebo je slaná - na rozdiel od všetkého ostatného. Práve v nezištnom konaní dobra sa odlišujeme od nekresťanov a ateistov.

Keď niekto má možnosť urobiť dobrý skutok, tj. cíti vnútorný hlas, aby ho vykonal, má ho vykonať. Ak ho nevykoná, čosi stratil, čosi mohol získať a nezískal. Je ochudobnený o milosť a zásluhy, ktoré takto mohol získať. Boh mu dal možnosť zlepšiť, zdokonaľiť sa, a on to nevyužil. Je to odmietnutie Božej milosti, čo je vždy nebezpečné. Keď sa však jednalo o nejaké povinné dobro, ktoré som nevykonal, zanedbaním tohto povinného dobra som spáchal zlo-hriech.

Máme teda žiť ako skutoční kresťania, aby sa na nás nevzťahovali slová sv. apoštola Pavla: «Vyznávajú, že poznajú Boha, ale skutkami ho popierajú; sú odporní, neposlušní a neschopní nejakého dobrého skutku» (Tt 1,16). Sv. Pavol ďalej hovorí: «Neúnavne konajme dobro, lebo ak nechabneme, budeme v pra-

vom čase žat'. Kým teda máme čas, robme dobre všetkým, ale najmä členom rodiny veriach» (Gal 6,9-10). Sv. Pavol tu myslí na žatvu vo večnosti, ale nie len tam, Hospod' Boh nás totiž za naše dobro stonásobne odmeňuje už tu na zemi.

«Isus povedal: 'Veru, hovorím vám: Niet nikoho, kto by pre mňa a pre Evanjelium opustil dom alebo bratov a sestry alebo matku a otca alebo deti alebo polia, aby nedostal stonásobne viac; teraz v tomto čase, domy, bratov, sestry, matky, deti a polia, hoci s prenasledovaním, a v budúcom veku večný život'» (Mt 10,29-30).

Na strašnom súde, «až príde Syn človeka vo svojej sláve... Ovce si postaví sprava a capov zľava. Potom Kráľ povie tým, čo budú po jeho pravici: 'Podte, požehnaní môjho Otca, zaujmite Kráľovstvo, ktoré je pre vás pripravené od stvorenia sveta. Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som počestný a pritúlili ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne.' Vtedy mu spravodliví povedia: 'Hospody, a kedy sme ťa videli hladného a nakrmili sme ťa, alebo smädného a dali sme ti piť? Kedy sme ťa videli ako počestného a pritúlili sme ťa, alebo nahého a priodeli sme ťa? Kedy sme ťa videli chorého alebo vo väzení a prišli sme k tebe?' Kráľ im odpovie: 'Veru, hovorím vám: Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili.' Potom povie aj tým, čo budú zľava: 'Odfúďte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablu a jeho anjelom! Lebo som bol hladný, a nedali ste mi jesť; bol som smädný, a nedali ste mi piť; bol som počestný a nepritúlili ste ma...' a pôjdu títo do večného trápenia, kým spravodliví do večného života» (Mt 25,31-46).

Ako zo slov Isusa Christa vyplýva, na súde po našej smrti, zaváži každý dobrý skutok, ktorý sme vykonali počas nášho života. Tí, ktorí počas svojho života nerobili dobré skutky svojim blíznym, v ktorých sa skrýva Isus Christos, budú zatratení. Isus nevytýka zatrateným, že "vražďili", "zbíjali", "kradli"... tí, ktorí to robia, totiž automaticky pôjdu do pekla (1Kor 6,9-10; Zj 21,8), ale vytýka, že nerobili povinné dobro - nerobili dobré skutky!

V živote nestačí iba trhať burinu v záhrade, je potrebné záhradu i pokopať, pôdu pohnojiť, zasiať semeno, polievať. Nestačí len nemať burinu v záhrade, ale treba, aby v nej boli zo semena aj vypestované plody - úroda dobrých skutkov. Burina - to sú naše hriechy a vášne; semeno - slovo Božie; plody - dobré skutky.

Sv. apoštol Jakub nám hovorí:

«Chceš vedieť, márnivý človeče, že viera bez skutkov je neúčinná? Nebol náš otec Abrahám ospravedlnený zo skutkov, keď obetoval na oltári

svojho syna Izáka? Vidíš, že viera spolupôsobila s jeho skutkami a že skutkami dosiahla viera dokonalosť. (...) Lebo ako telo bez ducha je mŕtve, tak je mŕtva aj viera bez skutkov» (Jak 2,20-26). A skutkami našej viery je dobro, ktoré robíme — dobré skutky.

Dobro sa má robiť pre dobro samé. Znamená to, robiť dobro, pretože ono je dobré. Konaním dobra sa my sami stávame dobrými. Cieľom dobrých skutkov, ktoré konáme, je urobiť nás samotných dobrými - teda kresťanmi, ktorí milujú Boha, ktorého vidia vo svojich blížnych a to bez rozdielu, či je to priateľ alebo nepriateľ.

Po dobrom skutku cítime kdesi pri srdci radosť z vykonaného dobra, cítime vnútorné uspokojenie. Dobro sa však nerobí «PRE» vnútorné uspokojenie, ale «S» vnútorným uspokojením, ktoré je tiež len sprievodným javom. Vnútorné uspokojenie je darom od Hospoda Boha, ktorý nás má povzbudiť ku konaniu ďalších dobrých skutkov. Útecha, ktorú cítime ihneď po dobrom skutku, je len veľmi nedokonalým odrazom toho, čo nás čaká v nebi. Oko ľudské nevidelo a ucho ľudské nepočulo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú (= ktorí plnia Jeho vôľu, tj. robia dobré skutky) (1Kor 2,9).

Sv. Bazil Veľký hovorí túto zaujímavú myšlienku:

«Či mesto prosperuje? Vidí sa to podľa množstva tovaru vyloženého na trhovisku; a o zemi hovoríme, že je bohatá, keď produkuje mnohé pekné plody. Rovnako i duša prosperuje, keď robí (prostredníctvom tela) dobré skutky každého typu» (*Beseda na 29. Žalm, 5*).

Teda čím viacej dobrých skutkov konáme, tým sme dokonalejší. A ak ich vykonávame vytrvalo, je to znamením toho, že naša duša prosperuje.

Kedy máme robiť dobré skutky?

Vždy a stále!

Poučuje nás o tom udalosť zo Svätého Písma, v ktorej Isus prekliat figovník bez plodov a to i napriek tomu, že nebol ešte čas fíg (Mk 11,12-14; 11,20-21)! Sv. Ján Zlatoústý túto časť Evanjelia vysvetľuje v tom zmysle, že Isus Christos nám týmto chcel ukázať, že u človeka neexistuje čas, kedy má konať a kedy nemusí konať dobré skutky. V živote človeka neexistuje "čas fíg" — "čas dobrých skutkov", lebo sme povinní prinášať plody dobrých skutkov po celý svoj život, a to od najútlejšej mladosti až do posledného výdychu.

Všetkým tým, ktorí by si však namýšľali, že Boh je odkázaný na naše dobré skutky, prepodobný Simeon Nový Bohoslov (+1022) odpovedá: «Ten, kto robí dobré skutky, nemá ich robiť preto... aby poslúžil Bohu» (17. Slovo, 1). Boh nepotrebuje naše dobré skutky, naopak my potrebujeme jeho.

Ak dlhú dobu konáme dobré skutky (teda vytrvalo), tieto sa v nás stávajú znamením prítomnosti Svätého Ducha a znamením, že milujeme Boha — «Kto má moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje» (Jn 14,21). Ich konanie sa pre nás zľahčuje a zosamozrejmuje. Dobré skutky sú tiež znamením našej lásky k blížnemu. Preto pri každom procese svätorečenia sa sleduje, či daný kresťan konal skutky lásky - dobré skutky a ako dlho ich konal - či bol v nich vytrvalý.

Vykonanie akéhokoľvek dobrého skutku je spojené s ťažkosťami — je to žertva

Áno, žertva, ale spojená s kráľovskou odmenou! Každý dobrý skutok je žertva-obeta, v ktorej premáhame svoj egoizmus-sebalásku. Keď spájame túto žertvu so žertvou Isusa Christa, odmena nás neminie: «A kto by vám dal piť čo len za pohár vody preto, že ste Christovi, veru, hovorím vám: Nepríde o svoju odmenu» (Mk 9,41).

Sv. Ján Zlatoústý (+407) tiež zdôrazňuje, že si nemáme všímať iba ťažkosti spojené s vykonaním dobrého skutku, ale aj odmenu, ktorú za ne dostaneme. Pri myšlienke na odmenu a to nie hocijakú, ale kráľovskú, všetky ťažkosti sa stávajú ľahkými. Uvádza príklad vojaka, ktorý sa chystá do boja. Keby si predstavoval iba rany, ktoré utíži, prípadne aj smrť, určite by sa nikdy nepostavil na bojisko. Ale skutočný vojak vidí pred sebou aj trofeje, víťazstvá, slávu... Tak isto by sa mal správať každý kresťan (*K tej istej vdove*, I. Slovo, 6).

Ďalej nás sv. Ján Zlatoústý povzbudzuje k vytrvalosti v dobrom takto:

«A tak, dívaj sa nielen na ťažkosti, ale aj na odmenu za ne. Mnohé dobré skutky sa nám zdajú ťažkými len preto, že svoj záujem obraciame neustále na obtiažnosť ich vykonania, a neuvedomujeme si, aké odmeny máme za nich prihotovené» (*K tej istej vdove*, II. Slovo, 6).

Pri dobrom skutku je vždy dôležitý úmysel a čisté srdce

Sv. Maxim Vyznavač (+662) nám o dôležitosti úmyslu pri akomkoľvek našom čine hovorí:

«Keď počuješ slová Písma: 'On odplatí každému podľa jeho skutkov' (Rim 2,6); pripomeň si, že Boh odmieňa dobrom nie za to, čo sa robí bez správneho úmyslu, hoci sa to i zdá dobrým, ale predovšetkým za robené so správnym úmyslom. Lebo Boží súd sa nedáva iba na to, čo sa robí, ale na úmysel, s akým sa to robí» (*O láske* II., 37). «Pri všetkých dobrých skutkoch sa Boh díva na úmysel, či to robíme pre Neho, alebo pre nejakú inú príčinu» (*O láske* II., 36). A On ako Vševedúci dobre vie, aký je náš, i ten najtajnejší úmysel.

Duchovní spisovatelia prirovnávajú dobrý úmysel k magickému prúťiku, ktorý mení hlinu na zlato. Zlý úmysel môže mať naopak dokonca opačné účinky.

Sv. Gregor Nysejský (+okolo r. 395), rodný brat sv. Bazila Veľkého, túto myšlienku vyjadruje takto:

«Nič sa od nás nežiada, čo by bolo nad naše sily. Či urobíš malú vec, alebo veľkú, dostaneš odmenu, ktorá odpovedá vnútornému rozpoloženiu tvojej duše: ak robíš vec v mene Boha uvedomujúc si jeho neustálu prítomnosť, dostaneš krásny dar, ktorý ti nikto nemôže vziať. Keď však niečo urobíš preto, aby si sa ukázal a aby si dostal ľudskú slávu, počuj svoj rozsudok od Hospoda: "Veru, hovorím vám: dostali už svoju odmenu"» (*Ciel' kresťana*, Hospod' nežiada nič, čo by presahovalo naše sily).

Policajné a súdne vyšetrovanie sa zvyčajne začína otázkou: 'Prečo ste to vlastne urobili?' I naše svedomie je takýmto vnútorným súdom. Prvá otázka, podľa ktorej sa hodnotí skutok znie: 'Aký bol pri ňom úmysel?' Lebo mravná hodnota každého skutku záleží predovšetkým od úmyslu:

Dal som napríklad na sviatok Roždestva Isusa Christa peniaze chudobnému človekovi. Skutok sa zdá skutočne perfektne dobrý, ale úmysel? Dám mu peniaze, lebo v ňom vidím brata v Christovi. Dám mu ich preto, aby som sa ho zbavil (aby ma viac neotravoval). Dám mu ich, aby ma ľudia chválili, že som dobročinný. Dám mu ich, lebo pozdejšie budem chcieť, aby za mňa krivo svedčil na súde...²

Niektoré môže robiť dobro celý život, napr. nejaký dobrodinec - milionár. A keď sa raz postaví pred Hospoda Boha - bude mať prázdne ruky, lebo robil

dobro pre slávu, pre vnútorné uspokojenie, pre pocit, že niekto je na ňom závislý... a nerobil dobro z lásky (pre Boha). Zásluhy takéhoto človeka sa zapisujú do Božej knihy akoby vodou a nie atramentom. Takýto človek sa podobá tomu, kto vezme do dlane prach púšte - piesok a tento sa mu sype spomedzi prstov, až mu v nich nič neostane. A pritom škoda všetkej vynaloženej námahy...

Skutok je ako chôdza. Úmysel jej dáva smer... Dobrý úmysel je ten, ktorý priamo smeruje k nášmu poslednému cieľu, tj. k spojeniu sa s Isusom Christom, k spáse našej duše. Zlý úmysel - ak si vyberáme to, čo nás od Christa vzdaluje - čo je v protiklade s náukou sv. Cirkvi...

A ešte jedna dôležitá zásada!

Bez čistého srdca nemôžeme vykonať vôbec nijaké dobro, ktoré by bolo záslužné pre nebo! Inými slovami povedané, ten, kto má na duši smrteľný hriech, a robí v tom čase nejaké dobré skutky, nemôže dostať za svoje dobré skutky nijakú nebeskú odmenu. Isus o tom hovorí jasne: «... bezo mňa nemôžete **nič** urobiť» (Jn 15,5). «Ostaňte vo mne a ja vo vás. Ako ratolesť nemôže prinášať ovocie sama od seba, ak neostane na viniči, tak ani vy, ak neostanete vo mne. Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť» (Jn 15,4-5).

Ako zostaneme v Isusovi a On v nás? Vo sv. príčastí, lebo On povedal: «Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom» (Jn 6,56). Teda všetko vyššie povedané môžeme zhrnúť nasledovne: Len ten, kto nemá na duši žiaden smrteľný hriech a vo sv. príčastí sa zjednotil s Bohom - Isusom Christom, môže robiť skutky záslužné pre nebo, tj. dobré skutky v plnom zmysle tohto slova.

Dobrý úmysel a čisté srdce je "zlatý prútik", ktorý má moc premieňať aj ináč indiferentné (tj. ani dobré ani zlé) skutky na zlato. Napr. pohľadím mačku — to nie je samo v sebe ani dobrý ani zlý skutok, avšak keď si pritom spomeniem na Hospoda Boha a vedome mu obetujem tento skutok (napr. slovami: «Ó, Bože, aký si Dobrý, že si stvoril takéto krásne zviera») posielam do neba zlato. Pretože to hladil mačku nie hocikto, ale Boží Syn, s ktorým som sa stal v sv. príčastí Jedno. A každý skutok Božieho Syna má pred nebeským Otcom nesmiernu cenu... Takto môžeme dobrým úmyslom obetovať Bohu i všetky svoje radosti, starosti... ba i spánok...

Dobrý úmysel sám o sebe však ešte nestačí, musí byť splnená i podmienka, že aj všetky prostriedky, ktoré použijeme na jeho uskutočnenie, sú dobrými. Cieľ neospravedlňuje prostriedky. Ako uvádza nový *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, takto sa «nemôže ospravedlniť odsúdenie nevinného, ako legitímny prostriedok na záchranu ľudu. Naopak, prítomnosť zlého úmyslu (ako napríklad

pýchy), robí zlým skutok, ktorý sám o sebe, môže byť dobrým» (č. 1753).

Každý dobrý skutok musí byť vykonaný dobrovoľne

Podobne ako pri každom zlom skutku sa pýtame, či bol vykonaný dobrovoľne a vedome (úmysel) - a podľa toho sa hodnotí jeho vážnosť, tak isto i pri dobrom skutku. Naozaj plnohodnotný dobrý skutok musí byť vykonaný vedome a dobrovoľne. Sv. Pavol vo svojom liste Filemonovi píše: «Ale nechcel som nič urobiť bez tvojho súhlasu, aby tvoj dobrý skutok nebol akoby vynútený, ale dobrovoľný» (1,14).

Hriech pýchy — najväčšie nebezpečenstvo pri konaní dobrého skutku

Najúhlavnejší nepriateľ ľudstva — diabol sa snaží o to, aby nám poškodil, a to v každej situácii: dokonca i pri konaní dobrého skutku. Keď nás zlý duch nemôže odvrátiť od robenia dobrých skutkov, snaží sa, aby nás aspoň pripravil o odmenu za ne, prípadne, aby nás robením dobrých skutkov uvrhol dokonca priamo do hriechu — do hriechu pýchy.

Ak robíme niečo dobré, ale iba pre pýchu - že nás za to pochvália, že nás budú za to zvelebovať... tento skutok nebude mať pre nás pozitívny efekt, ale naopak negatívny. Prečo? Robí človeka ešte pyšnejším, ako bol predtým. Isus Christos nás upozorňuje: «Dávajte si pozor a nekonajte svoje dobré skutky pred ľuďmi, aby vás obdivovali, lebo nebudete mať odmenu u svojho Otca, ktorý je na nebesiach... nech nevie tvoja ľavá ruka, čo robí pravá... a tvoj Otec ťa odmení, lebo on vidí aj v skrytosti» (Mt 6,1-3).

Zoberme si príklad od sv. apoštola Pavla:

«Ale jedno robím: zabúdam na to, čo je za mnou, a uháňam za tým, čo je predo mnou. Bežím k cieľu, za víťaznou cenou Božieho povolania zhora v Christovi Isusovi» (Fil 3,13-14).

Máme zabúdať na to, čo je za nami. Týka sa to najmä všetkého toho, čo sme už počas nášho života urobili dobrého. Nesmieme strácať drahocenný čas zbytočným snívaním a spomínaním na to, čo sme dobrého vykonali a "ako sa nám to podarilo".

Najväčší kazateľ v dejinách Cirkvi, sv. Ján Zlatoústý, nás tiež upozorňuje na nebezpečenstvo pýchy, ktorá je skutočne tak zlou, že môže urobiť zbytočným, či dokonca priamo škodlivým i sám dobrý skutok:

«Ako je dobrým činom pamätať na svoje hriechy, tak isto je dobrým dielom zabúdať na svoje dobré skutky. Prečo? Pretože spomienka na naše dobré skutky nás vedie k namyslenosti. Rozmýšľanie o hriechoch nás zasa naopak vedie k poníženosti a pokore duše...» (*Beseda o tom, že nikto nemá strácať nádej*, 2).

Na inom mieste hovorí: «Ak chceš, aby tvoje dobré skutky boli veľkými; nepokladaj ich za veľké; a vtedy ony budú veľkými» (3. *Beseda na sv. Matúša*, 5).

Dobrý skutok je plodom lásky

Pravdu má sv. Ján Zlatoústý, keď nám na inom mieste hovorí: «Každý dobrý skutok je plodom lásky» (*Beseda o dokonalej láske*, 1). Bez lásky, a to aspoň nedokonalej, nieto dobrého skutku.

Prepodobný Simeon Nový Bohoslov (+1022) prirovnáva dobré skutky k telu:

«Všetky dobré skutky sú dobré, ale je potrebné, aby mali podobne ako (každé živé) telo i hlavu i nohy. I telu nemožno byť bez hlavy a bez nôh, podobne i dobrým skutkom. Nohami dobrých skutkov je skromnosť (pokora), a hlavou láska. Hocijaký dobrý skutok bez skromnosti a lásky je neužitočný a prázdny» (23. *Slovo*, 5).

Sv. Bazil Veľký hovorí:

«... lebo nijaký dobrý skutok ľudí nemôže byť vykonaný bez pomoci z hora. A láska z hora sa dáva tým, čo majú o ňu záujem» (*Mníšske poučenia*, kap. XV.).

Je veľmi dôležité, aby sme zbytočne nestrácali čas v priebehu nášho krátko pozemského života, ale aby sme využili každú príležitosť, ktorá sa nám naskytne k vykonaniu akéhokoľvek dobrého skutku. Pred Bohom neexistuje «malý dobrý skutok»; pred Bohom je každý dobrý skutok «veľký» a «veľká», naozaj veľká, ba kráľovská odmena nás zaň čaká. Každý vykonaný dobrý skutok, i ten v ľudskom chápaní zdanlivo najmenší nás približuje k Bohu a spôso-

buje, že budeme Hospoda Boha lepšie poznať a lepšie porozumieme tomu, ako sa k Nemu priblížiť. Tak, aby sme sa raz mohli s ním radowať vo večnosti. Hospod Boh nám podáva pomocnú ruku. Príjmeme ju?

¹ Filozofia nás tiež učí, že zlo samo o sebe neexistuje (nebolo stvorené Bohom), podobne ako neexistuje ani tma. Moderná fyzika dokazuje, že svetlo je elektromagnetické vlnenie. Tam kde je prítomné toto elektromagnetické vlnenie, hovoríme, že tam je svetlo. Kde však toto elektromagnetické vlnenie nie je prítomné, hovoríme, že tam je tma. Teda v skutočnosti tma ako taká sama o sebe tiež neexistuje — je to len nedostatok svetla. Podobne i v morálnom svete «zlo» je nedostatkom dobra, zlo samo o sebe neexistuje (veď ho Hospod Boh nestvoril), ale existuje nedostatok povinného dobra, ktorý voláme zlom. Kto teda nerobí «dobré» skutky, alebo robí skutky, ktoré «nie sú dobré» je «zlý» človek.

² T. Špidlík, *K vyšším věcem jsem se narodil*, Praha, 1991, str. 198.